

nistrationen at holde den antikke byplan i hævd, så det først er i arabisk tid, den for alvor skulle være gået i opløsning; som han selv anfører, er kildematerialet vedrørende dette problem dog yderst sparsomt.

Det nye element i bybilledet, kirkerne, er i Vesteuropa for det meste blevet placeret på »randen« af den antikke by og har trukket bebyggelsen ud mod sig, således at det antikke bycentrums betydning er blevet reduceret. I de østlige dele af det tidligere Imperium Romanum blev kirkerne derimod lagt centralt, hvilket har bevaret bykernens karakter af midtpunkt.

I det 6. årh. er templer, odeia, gymnasier og palæstre stort set forsvundet fra bybilledet. Theatres og amfiteatres betydning er reduceret. Derimod hører thermerne stadig til de monumenter, man anser for medvirkende til at kvalificere en bebyggelse til betegnelsen »by«, ligesom bymure, kirker, fremmedherberger og en hovedgade, der er forsynet med søjlegange på begge sider. Hvad man har anset for nødvendige ingredienser i bybilledet kommer særlig klart frem ved bygrundlæggelserne. Derimod søger man i nygrundlagte byer forgæves efter bygninger, der skulle tjene den kommunale selvforvaltning. Den byzantinske by i det 6. årh. har efter alt at dømme være domineret af biskoppen, de lokale embedsmænd og den kejserlige guvernør.

Forfatteren ser mange lighedspunkter i byernes stilling i øst og i vest i det 6. årh., ikke mindst i den betydelige magtstilling, bisperne har fået. Hvor udviklingen i vest i de følgende årh. tenderer mod en yderligere udbygning af bispernes magtposition i de vesteuropæiske byer, betyder reformerne i Byzans i det 7. årh. imidlertid, at ansatserne til gejstlig dominans i byerne tilintetgøres.

Som samlet bedømmelse af værket kan anføres, at det ud fra sin deskriptive og stærkt detaljerede karakter må anses for overordentlig velegnet som håndbog i byvæsenet i perioden før den arabiske invasion. I denne forbindelse må man imidlertid beklage, at den ikke er forsynet med noget stikordsregister.

Karsten Fledelius

Erich Zöllner: Geschichte der Franken bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts.

Auf der Grundlage des Werkes von Ludwig Schmidt unter Mitwirkung von Joachim Werner neu bearbeitet von -. Geschichte der deutschen Stämme bis zum Ausgang der Völkerwanderung. C. H. Beck, München, 1970. VIII + 278 s. DM 45.00.

Ludwig Schmidt nåede før sin død i 1944 selv at ajourføre de fleste bind af sit håndbogsværk »Geschichte der germanischen Stämme«, men ikke bindet om frankerne. En revision af dette bind måtte derfor overdrages en anden, og da også den først udpegede var død, tilfaldt opgaven i 1955 Erich Zöllner, som i 1950 udsendte »Die politische Stellung der Völker im Frankenreich«, men siden beklæder en lærestol i nyere østrigsk historie i Wien. Han påpeger, at det at skrive en håndbog i sig selv er noget af det mest utaknemmelige, man kan påtage sig, og at det bliver endnu værre, når man skal gøre det inden for en forgængers disposition. Zöllner har holdt sig til Schmidts disposition med en indledning om stammedannelsen, derefter en redegørelse for den politiske historie og for samfundsudviklingen og til sidst kapitler om kirken, bosættelsen og øko-

nomiske og materielle forhold. Med en sådan inddeling, og specielt med denne relegering af økonomiske og materielle forhold til et blandet slutkapitel, som ikke har været acceptabel siden århundredskiftet, virker bogen urimelig gammeldags, og det er et spørgsmål, om seriens uniformitet er prisen værd.

Heldigvis er indholdet helt up-to-date, og Zöllner overvinder mange af de vanskeligheder, som dispositionen har pålagt ham. Hans opgave har ikke blot bestået i at føre ajour; på mange områder har forskningen siden Schmidt taget helt nye retninger, man behøver blot at nævne et arbejde som Wenskus, Stammesbildung und Verfassung. Zöllner giver en overlegent kompetent redegørelse for forskning og problemer og viser overalt et sikkert og forsigtigt omdømme. Skal enkelte kapitler fremhæves, bør det være kap. IV om den indre udvikling og kap. VI om bosættelsen, mens kap. V om religion og kirke forekommer noget tyndt. Joachim Werners medvirken gælder de arkæologiske områder. Også her er der sket betydelige ændringer i opfattelsen siden Schmidts dage. Et par kort og en stamtavle letter orienteringen, men registret er for dårligt, ganske særligt for en håndbog. Hvornår lærer tyskerne at specificere de enkelte henvisninger ligesom englænderne? At finde navnet Burgund efterfulgt af 23 sidehenvisninger, Gregor af Tours af 45 eller Chlodowech af 35 er lidet kundevenligt.

Niels Lund

E. A. Thompson: The Goths in Spain. Oxford at the Clarendon Press, 1969. xiv + 358 s. 70 sh.

Med *The Goths in Spain* har E. A. Thompson føjet slutstenen til den visigoternes historie han begyndte med afhandlingen *The Visigoths from Fritigern to Euric* (*Historia* 12, 1963) og videreførte med den lille bog *The Visigoths in the Time of Ulfila* (1966). Det er udtrykkelig det gotiske herredømmes og herskerfolks historie han skriver, ikke den romersk-spanske befolkning, og hovedvægten ligger derfor på den politiske og kirkelige udvikling, på krige, konciler, administration, og lovgivning; i et appendiks behandles den byzantinske provins i Sydspanien. Værket bliver derved et kærkomment sidestykke til Jacques Fontaines *Isidore de Séville et la culture classique dans l'Espagne wisigothique* (1959). Med sit bevidst begrænsede sigte opfylder det et savn, idet visigoterriget hidtil, bortset fra kirkehistorien, har været væsentlig ringere udforsket end de øvrige folkevandringsriger. En stor del af fremstillingen bygger på primær forskning i krøniker, love, og koncilakter; dokumentationen er god, og analysen er til en vis grad indarbejdet i fremstillingen, uden at dette forringer dens læselighed.

Torben Damsholt

Usula Sezgin: Abu Mihnaf. Ein Beitrag zur Historiographie der umayyadischen Zeit. E. J. Brill, Leiden, 1971. ix + 251 s.

I betragtning af den centrale plads, Abu Mikhnaf (d. 775) indtager i formidlingen af den tidligste tradition om Islams ældste historie, kunde hans arbejde (der